

A településhálózat polarizálódása A szociális és etnikai szegregáció mintái Magyarországon

VIRÁG TÜNDE

MTA Közgazdaság – Regionális Tudományi Kutatóközpont,
Budapest

Demográfiai változások a különböző településtípusokban 1980-2008

(szerk. Koós B.)

	Lakónépesség változása (%)			Természetes szaporodás (%)		Vándorlási egyenleg (%)	
	1990-1980	2001-1990	2001-2008	2001-1990	2001-2008	2001-1990	2001-2008
Agglomerációs centrum	100,1	93,1	96,8	-39,2	-25,8	-29,6	-28,3
Agglomerációs perem	100,5	111,4	109,3	-21,0	-12,4	134,9	99,8
Agglomeráció összesen	100,2	97,5	100,2	-34,8	-22,1	10,0	7,0
0-499 fő	81,7	92,2	92,6	-80,3	-59,4	2,4	-28,0
500-999 fő	88,0	96,7	95,4	-63,5	-48,6	30,3	-7,6
1000-1999 fő	91,9	100,1	97,9	-43,3	-37,4	43,9	1,1
2000-4999 fő	93,8	102,0	97,4	-37,6	-32,0	57,4	6,6
5000-9999 fő	96,6	100,8	97,0	-30,8	-34,1	38,7	1,1
10000 fő feletti lakos	98,0	97,9	96,0	-21,0	-25,5	-0,4	-21,1
Agglomerációhoz nem tartozók összesen	93,8	99,1	96,5	-37,1	-34,1	27,8	-7,3
Magyarország	96,9	98,3	98,3	-35,9	-28,1	18,9	-0,2

Demográfiai változások a kilencvenes években

- A magyar városok lakónépessége csökkent, legnagyobb mértékben Budapesten.
- A közép és felső osztálybeli családok költözésének köszönhetően a falvak lakónépessége csökkent, leginkább a szuburbán övezetekben (szuburbanizáció).
- A szuburán övezeteken kívül a falvak lakónépessége stagnált, *ami két, egymással ellentétes, nagyon erős folyamat következménye.*

A szuburbán területeken kívüli települések polarizációja

- A többségében aprófalvas területek településeinek lakónépességét a kilencvenes évekig a körzetesítés hatására elinduló nagyon erős szelektív migráció jellemezte.
- A szelektív migráció következtében a települések társadalma két irányba kezdett változni:
 1. A települések egy része előregedik, lakónépessége rohamosan fogy.
 2. A települések másik része olyan növekvő lakónépességű, gettósodó település, ahol többségében fiatal, iskolázatlan cigány népesség koncentrálódik.

Csökkenő népességű, előregedő települések

- A települések társadalmát az évtizedes lakónépesség csökkenés jellemzi. A legalacsonyabb lakónépességű települések lakónépességük felét is elvesztették.
- A településen többségében idősek élnek (a lakónépesség 35-40% 60 év feletti) ha nem történik semmi változás, ezek a települések elnéptelenednek.
- Az előregedő települések egy része, elsősorban az ország nyugati felén üdülő faluvá alakul át. Az elhagyott házakat külföldiek vásárolják meg, az ingatlanok értéke növekedik.

A gettó jellegének megváltozása (Wilson, 1999 Wacquant, 2009)

A szervezett (közösségi) gettótól ('60-as évek)

- A szegregáció alapja az etnicitás
- A gettó társadalma tükrözi a többségi társadalom szerkezetét, a középosztály is itt él
- Intézmények jelenléte és működése (iskolák, üzletek stb.)
- Formális és informális munkalehetőségek
- Társadalmi státusz: alsó osztály

A munkanélküliek gettójáig ('80-as évektől)

- A szegregáció alapja az etnicitás és az osztálypozíció
- A középosztály elhagyja a gettót
- További szegények költöznek a területre - társadalom homogenizálódik
- Munkahelyek eltűnése
- Lehetőségek és társadalmi kontroll hiánya
- Közintézmények összeomlása
- Társadalmi státusz: underclass

Demográfiai és etnikai változások a gettósodó településeken a kilencvenes években

- Ezeken a településeken az előző évtizedekkel és az országos tendenciákkal ellentétesen a lakónépesség növekedik
 - városokból, elsősorban Budapestről kiköltöztettek (dzsentrifikáció)
 - a jobb megélhetés reményében szegény családok menekülése a falvakba
 - lehetetlen tovább költözni ezekről a településekről
- A fiatalok aránya az országos átlagnál (16,6%), és az agglomeráción kívüli települések átlagánál (18,1) is magasabb (24-25%)
 - Gyermekvállalási szokások megváltozása
- A roma népesség az országos (2,2%), és az agglomeráción kívüli települések átlagánál (3,2) is magasabb (15-18%). Egyre több település válik etnikai gettóvá.

A munkahelyek eltűnése

- A foglalkoztatási ráta az országos átlagnál alacsonyabb. A foglalkoztatottak többsége a helyi intézményekben dolgozik (önkormányzat, szociális ellátás, általános iskola, óvoda stb.)
- Ebben az esetben a hosszú távú munkanélküliség azt jelenti, hogy napjainkra a harmadik generáció nem dolgozik.
- A családok többsége informális és szezonális munkákkal egészíti ki a szociális juttatásokat.
- A legalacsonyabb iskolai végzettségűek körében, ami ebben az esetben az általános iskola elvégzését jelenti, a legmagasabb a munkanélküliség.

A térbeli szegregáció új formája- a gettósodó térség

Akkor beszélhetünk gettósodó térségről, ha

- A lakónépeség növekedik
- A fiatalok aránya az országos átlagnál magasabb
- Az etnikai koncentráció növekedik
- Nincsenek elérhető munkahelyek
- Mindez egy összefüggő terület esetében kimutatható

Az agglomerációs terület (szürke), az
előregedő (sárga) és a gettósodó
települések (piros)

